

Úvodník:

Nacházím-li se v cizím nebo teprve málo prozkoumaném městě a mám z jakýchkoli důvodů prázdno, hledám po vzoru Skácelově místního opilce. Nevybírám si prosvětlené kavárny a nerušící společnost, hledám uřvané muže, kteří chtějí svět o to rychleji, oč odvážněji. Nejinak je tomu v těchto dnech, kdy mlha ve své bezostyšné blízkosti mimoděk odkrývá i cosi z věcí, o kterých se ve slušné společnosti nemluví.

V jednom z karvinských barů se to stalo. Autobus do Ostravy odjel a půlhodinu takto vyšetřenou trávil jsem v pivnici vzniklé jen hrubým nahozením a přepažením bývalého průchodu. Můj bílý svetr a kabát vyjímaly se asi jako pecen chleba o půlnoci na chodníku, o kterém s takovou vášní píše Nezval. Když halas utichl, muži se pohroužili do svých dní. Jen jeden trčel vyzývavě ve své samotě. Víím, že přílišný zájem je v takových případech životu nebezpečný, pozoroval jsem jej tedy jen po očku. Dlouho se nedělo nic a letmý pohled na hodinky mě nutil k odchodu. Ale pak: „Miluj mě! Neboj se, sem tu, miluj mě!“

Víc jsem nestihl a ani stihnout nechtěl. V šeré už noci se převaloval výkřik. Tápaající vysvobození, právě zahlédnuvší svůj výraz. Jakoby vítr vlomil se do nejtenčí roury indiánské zvonkohry a vysoký tón zůstal trčet v hlomozu ostatních. Poezie.

Ode dneška už napořád budu kolem té putyky chodit s pořouchlým svědecským vědomím. Někdy je k nesnesení těžké být u toho. Jenže, ten prosebný mužský hlas jako by obvolával a nejapně i pojmenovával. Snad i chtěl být slyšen, ale jaksi samozřejmě věděl, že pomůženo mu býti nemůže. Nevěda nic o věcech etikety, jen tak si řval...

Procházím si teď poezií Jana Válka; verš, zpátky, další. Obracím se do svého (beztak neúplného) archivu Textů, tu zatne Pavlova báseň, Jura překvapí, Dalibor si smutně a přesně zateskní, René rozzpomené se na přátele odkudsi z teplého Peru, či jak... „Miluj mě!“

Jakub Chrobák

Obsah:

úvodník

Jakub Chrobák: ___2

poezie

Jan Válek: Hmyz na trnech ___14

Dan Rušar: Šichta ___31

próza

Martin Lukáš: Lichý ___4_6

překlad

Jurij Andruchovyč: Rekrece ___7_11

comics

Michal Jareš: ___16_17

z archivu

Mojmír Trávníček: Dva dopisy o rytířskosti (S připomínkou 100. výročí narození Jana Zahradníčka) ___12_14

Autorské osudy: Básník Miroslav Kubíček ___21_23

rozhovor

Filip Mikuš: Rozhovor s Jiřím Dědečkem ___15,18_20

jen tak

Dalibor Malina: ___24_26

recenze

Petr Stojan: Na hraně jazyka, který nic nesděluje? ___26_29

Jakub Chrobák: Kam s ní? Nad prózou Jana Kobzáně. ___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

tel.: 571 443 567

pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel.: 571 419 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 35, ročník IX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>

LICHÝ

Martin Lukáš

Podíval jsem se do zrcadla. Nebylo tam toho mnoho. Únavná vlhkost se usadila všude kolem. Velmi přesvědčivě mě odradila od jakýchkoli dotyků. Rovnováha byla výhradně starostí mých nohou. Cosi však přece jen bylo správně: byl podzim.

V očích se mi zračila vina a na zápěstích mi vystoupily malé žilky. Vodopády vlažné krve proudily zmateně rozhozeným řečištěm. Můj pohled byl zastřený. Listy padaly čím dál zřetelněji. Ústa vypadala, jako by se už nikdy nemohla a ani nechtěla otevřít. To proto, že jsem nedokázal mluvit ani nesouvisle.

Okraje mých rukávů byly roztřepeny na tisíce nitek, které mi stékaly po prstech a padaly do dlaní. Látka mých svetrů se propadala do rozbředlé hlíny. Oka v úpletu rostla do neskutečných rozměrů a noci se zkracovaly...

Škubnul jsem rukou a obsah tuby dopadl na uzavřené víčko. Vymáčkl jsem si do dlaně maximum a hleděl na tu tuhou kaluž. Mokrý pramen vlasů, který se mi zvedal do čela v pravidelném oblouku, se mi spustil nad dlaní. Zlomil se a zůstal viset přes můj obličej jako unavené stéblo. Kapky vody rozrážely ucelenou hladinu mazlavé louže, dokud mi z vlasů neskanula ta poslední...

Byl jiný. Myslím tam na druhé straně. Nechtěli ho poslouchat, protože si všimli, že s nimi chce zůstat až do konce. Neměl se upínat-nezajímal je. Všichni už byli natolik odrostlí, že měli svou vlastní cestu, kterou se alespoň částečně snažili ubírat. Nikdo z nich však nedokázal zmobilizovat všechny své síly, aby svého cíle dosáhl. Jako by jim někdo zakázal se jakkoli vyprostit ze svého společenského zázemí. Nebyl to strach, byla to jednoznačná pohodlnost, jež hubila víru ve vlastní ideály. Často chodil domů přes školní hřiště. Prolézal dírou v plotě, aby si zkrátil cestu...

Průsvitná pěna mi stékala po celém obličejí. Spouštěla se v nakupených patvarech po mých propadlých tvářích. Hledala pevnou půdu pod nohama, ale ani na mém horním rtu nemohla dlouho vydržet. Prameny vlasů se mi kroutily do všech stran a když už nemohly dál, rezignovaně spustily svá těžká těla do mrzutého pohřebiště na mé hlavě. Studený proud, který mi trpělivě vytékal zpoza krku a lámal se přes klíční kost dolů po hrudníku až na břicho, se skvěl neskonalým zámutkem. Několik nicotných kapek na konci dlažby se postupně slilo do jedné, která brzy vyschla...

Nosíval černou tašku. Jeho sešity byly bez názvu. Sedával úplně vzadu a zpříma. Potřeboval dobře vidět; potreboval ukojit svou vnímavost. Zrakem přejížděl po ostatních, kdykoliv jen pociťoval nutkání rozlítit svou nekonečnou představivost. Vytvářel si své vlastní soudy a pohrával si s dedukcemi. Brzy zjistil, jak by mohl být nebezpečný...

V dlaních, které byly vždy suché, svíral svůj trvanlivý sen a společně s ním i svou utajenou obavu. Držel je tak pevně, aby mu je nikdo nikdy nevytrhl. Rád pomýšlel na sebe samého jako na člověka, jež se potácí ve sledu událostí jako neúnavný novátor silné vůle a neutuchající naděje; na člověka, který se staví čelem k nepřízni osudu a důvtipem svého intelektu překonává situace, které se zdají být bezvýchodné. A právě toto uvědomění si sebe sama v souvislostech tak dlouhého časového úseku jej vždy znovu donutilo rozervat veškerá pouta a mučivě sloužit jediné své jistotě. Nebylo dne, aby se nepřistihl, že je to právě on, kdo se stává iniciátorem svého vlastního nevyhnutelného konce...

Pohodlnost stěny za mnou mě tlačila do zad. Dno vany... Kdybych nepočítal s tím, jak se mi dokážou zkroutit prsty, lekl bych se... Dno vany mi občas připadalo nesnesitelně horké. Jeho kovová plocha se mi přilepila na kůži, až mi ten intimní kontakt začal nahánět hrůzu. Musel jsem se pak nataženými prsty ujistit o jeho teplotě, abych nepodléhal nutkání pokládat ledový kov za ženskou pokožku. Existovalo mnoho takových průvodních symptomů, ale trvalo mi dlouho, než jsem si je dokázal připustit. Jakmile se to však povedlo, cítil jsem se hned o něco líp.

Často jsem dřív přes zrcadlo věšel ručník. Nechápu, jak jsem se někdy mohl bát, že se budu muset ospravedlňovat před sebou samým. Když jsem nervózně pokyvoval hlavou ze strany na stranu, za oparem na skle se míhal můj našedlý obraz. Zrcadlo už dlouho znalo mé ponuré pohledy a muselo je umět vydržet...

Byl člověkem velkých rozporů. Nikdy při svých myšlenkách nedokázal vychutnat každý pól jednotlivě. Neuměl je od sebe odtrhnout. Vnímá je pokaždé jako jeden; ve všech jejich vzájemných důsledcích. Když seděl, cípy jeho košile mu s oblibou padaly do klína. Měl možnost vychutnat si další paradox: oba cípy k sobě tíhly právě tak jako on prahl po samotě a odloučenosti. Začal chtít být sám, ale až v poslední době, poté, co zjistil, jak nicotné je člověk stvoření...

Nikdy mi nemohl stačit jediný ručník. Nenáviděl jsem, když navlhl a stal se dál nepoužitelným

a já jsem potřeboval pokračovat v utírání. Zůstal jsem vždy nějakou minutu stát a v hloubi duše jsem překonával svou patetickou nechuť cokoliv udělat. Cítil jsem, jak to ve mně vře, ale nešlo to utišit. Pokud jsem se přemohl, kladl jsem chodidla na suchý koberec na co nejkratší dobu. Hned, jakmile se mi podařilo získat čistý a naprosto suchý ručník, vyrazil jsem nazpět.

Muselo se dít něco podivného, protože něco ve mně přepólovalo mé tužby...

Ten den, kdy se to stalo, byly mraky hodně nízko, jak už to někdy bývá, ale nepršelo. Ani jediná, krásně bezvýznamná dešťová kapka, nesmáčela zemi. Jen vlhkost spadaneho listí visela ve vzduchu a máčela jeho šaty. Vprostřed školního hřiště se chvěla operní pěvkyně a její hlas nepatrně přibíral na intenzitě. Podstavec, na kterém stála, mohl být i bez ní opravdovým mistrovským dílem.

Hlouček jeho spolužáků si hrál s míčem opodál, on třímal svou tašku pevně. Kráčel směrem k plotu...

Ještě než jsem prolezl dírou v plotě, jako každý jiný den, posadil jsem se na zídku pod ním. Myslím, že spolužáci měli opravdovou radost ze hry. Ženu na podstavci jsem skoro už nevnímal. Byla jen další z mnoha... Škoda jen, že ji neslyšeli zpívat... Levou botou jsem vytlačil do rozbahněného trávníku stopu a zvedl se k odchodu.

Za plotem jsem se cítil hned jinak. Když jsem prolézal dírou, všiml jsem si nenápadné dívky, která procházela kolem. Byla jen další z mnoha... Spěchal jsem domů s hlavou sklopenou, ale ona mě dohnala. Byl s ní starší chlapec. Podívala se na mě a zeptala se:

„Chceš, abych tě léčila?“

„Proč myslíš, že potřebuji léčit?“

„Protože to vím.“ Otočila se na chlapce, který stál vedle ní a dodala: „Toto je můj slepý bratr. On si to taky myslí.“

Nikdo na světě nemluvil s větším klidem. Nikdo na světě to nikdy nemyslel vážněji. Lehce se usmála a chvíli si mě prohlížela. Pak vzhlédla k bratrovi a řekla mi: „Léčím ho.“

Zeptal jsem se, jestli je to pravda a on mi odpověděl.

Martin Lukáš (1985) je absolventem SPŠE v Rožnově pod Radhoštěm, nyní studuje soukromou Jazykovou školu při Střední podnikatelské škole ve Vsetíně. Píše, maluje a hraje na kytaru. Povídka „Lichý“ je jeho první publikovanou prací.

REKREACE

Jurij Andruchovyč

Andruchovyčův „legendární“ Čortopol, kam na Slavnosti Vzkříšeného Ducha přijíždějí přednést své verše třicetiletí ukrajinští básníci, je ze všech stran obklopen horami. Rekreace jsou příběhem jedné kouzelné májové noci, v níž se však hledání minulého času, ztraceného mládí a znovuzrozené Ukrajiny ve strhujících kulisách bláznivého festivalového reje, ukáže jako pouhá mamost a k ránu se vše rozplyne jako zlý sen. Česky dosud vyšla ukázka z románu v Literárních novinách 16/ 2002 (Čtyři hodiny v autobuse jsou fakt muka...), připravuje se rovněž knižní vydání.

Chrysler-Imperial, předválečný model, jedoucí po horské silnici – tomu se říká paráda. Směle můžeš předjíždět celý ten slavný sovětský autopark, co se valí na Čortopol, dostat se do čela pelotonu a dojet na festival jako první. Cítíš se jako svobodný chicagský gangster třicátých let, jehož starostliví opatrovníci vezou na odpočinek někam na Riviéru, aby ho tam tiše odpráskli v jednom z luxusních hotelů. Takové myšlenky potěší a zahřejí u srdce.

Hryc Štundera a Jurko Nemyryč už skoro hodinu marně stopovali u cesty na výjezdu z Kolomyje, žádný z těch krápů nechtěl zastavit a svězt je, přestože všichni směřovali do Čortopolu. A tu, když došly zásoby nadávek i cigaret a narůstala perspektiva, že zmeškají festival, jak obraz hrůz občanské války vyvstal před nimi znenadání fantastický Chrysler-Imperial s cizí poznávací značkou a příjemný šedovousý pán s v kostkované čepici a šedém cestovním obleku laskavě přibrzdil a vybídl je, aby nasedli. Hovořil výbornou ukrajinštinou, mimochodem také předválečného vydání, z čehož Nemyryč ihned usoudil, že pán v čepici bude emigrant.

„Jsem občanem Švýcarska, doktor medicíny Popel,“ představil se dědouch, když se rozjeli: „soukromá klinika v Luzernu, kanton Bayonne.“

„Štundera,“ oznámil Nemyryč.

„Nemyryč,“ oznámil Štundera.

„Velice mne těší, že mám tu čest, cestovat s tak slavnými básníky.“ zdvořile je omráčil doktor Popel.

„Vy jste o nás už slyšel?“ Jurko, sedící vpředu, se k němu dychtivě naklonil.

„My sledujeme, co se na Ukrajině děje,“ řekl jakoby na vysvětlenou doktor.

„Tak nám půjčte cigáro, protože nám už došly,“ přisunul se zezadu Hryc.

„Ale prosím pěkně.“ dvě krabičky výjimečně dobrých „gauloisek“ se vynořily z magnátské kapsy pana Popela, na okamžik spočinuly v jeho pravici a přeletěly do děravých kapes potulných básníků.

„Budeme kouřit nejdřív tvoje.“ rozhodl Nemyryč, ale Hryc naznačil, že ho může... V důsledku čehož začali oba kouřit z vlastního.

„Pane Popel, a nejste náhodou agent Ústřední rady Ukrajiny?“ začal se zajímat Jurko.

„Jsem lékař-psychiatr, pane Štundero.“

„Já jsem Nemyryč.“

„Ach, promiňte, pane Nenemyryči.“

„Nejsem Nenemyryč ale Nemyryč.“

„Ještě jednou se omlouvám.“

„To on si dělá srandu,“ vysvětloval Hryc: „Toho si nevšímejte. Vy tímhle autem jedete až ze Švýcarska?“

„Ale co vás nemá. Jenom ze Lvova. Koupil jsem si ho ve Lvově.“

„To je pěkný auto.“ pochvaloval Hryc.

„Děkuji, mně se také líbí. Je poněkud starší.“

„Pane Popel, mohl byste nám opatřit pozvání do Švýcarska?“ zajímal se Jurko.

„Toho nebude patrně zapotřebí,“ odvětil doktor.

„Chcete říct, že to nebude žádný problém?“ pokusil se jej opravit Hryc.

„Nikoliv. Chtěl jsem říci, že lépe bude, pojedete-li do Ameriky. Mohu vám opatřit pozvání do Ameriky.“

„Pane Popel – tohle je moje druhá sbírka. Připsal jsem vám věnování.“ Jurko se téměř ukláněl.

„Ach, uctivě děkuji. Útěk do Egypta? Pěkný název, někde jsem o ní slyšel. Ale vaši sbírku tuším mám,“ otočil se k Hryckovi.

„To mě moc těší, i když mi ještě žádnou nevdali.“

„Ach, tak to mám zřejmě sbírku někoho jiného!“

„Zřejmě jo.“

„V tom případě doufám, že brzy budu mít i vaši sbírku.“

„Já vám dám svůj rukopis. Mám s sebou kopii. Prosím.“

„Ach, to je od vás velice milé. Ale to vás musím odměnit. Deset dolarů, není to málo?“

„Ani ne, myslím.“

„Pane Popel, a vás nezajímá rozmístění vojenských objektů v naší oblasti?“ zeptal se Jurko.

„Víte, že ani ne? Máte snad něco společného s vojenskými objekty?“

„Kdepak.“

„Já si také myslím, že ne. Mne tyto záležitosti

nezajímají. Zkrátka jedu do Čortopolu na Slavnosti Vzkříšení Ducha. Slyšel jsem, že to bude nevšední zážitek. Huculové v tradičních krojích, řízná muzika, lidové tance. To se mi moc líbí. Mám s sebou kameru, natočím si celý film...”

„Jak se vám žije ve Švýcarsku?“ přerušil ho Hryc.

„Víte, je obtížné takto najednou odpovédět.“

„Neznal jste náhodou Hermanna Hesse?“ nadhodil Jurko.

„Seznámil jsem se s ním až na sklonku jeho života. Setkávali jsme se na koncertech barokní hudby. Hermann velice miloval starou evropskou klasiku, zřejmě mnohem více než jazz a Beethovena. Vlastně to také sám říkal, že pro něj skutečná hudba končí Beethovenem...”

„A Freuda jste znal?“

„Freuda? Osobně sice ne, ale chodil jsem na jeho přednášky ještě před válkou v Salzburgu.“

„To už jste ale hodně starý, pane Popel,“ odtušil Hryc.

„Já vždy vypadám mladší nežli ve skutečnosti.“

„A Junga jste znal?“

„Poslyšte, vždyť všechny znát nemohu. Znal jsem některé jeho žáky. Jeden z nich se mnou pracoval v mé nemocnici...”

„Fantastické! A Joyce jste znal?“

„Četl jsem ho. Velmi na mne zapůsobil v době mého mládí...”

„Vy jste ho četl anglicky?“

„Ve franštině, potom podruhé německy...”

„A znáte ve Švýcarsku také básníka Antonyče?“

„Malkovyče?“

„Ne, Antonyče, Bohdan Ihor Antonyč, takový básník.“

„To jméno slyším prvně, ale určitě si přečtu některou jeho sbírku. To je váš kamarád?“

„Jo. Je mu dvacet sedm let.“

„Tak to je ještě velice mladý. Proto jej zřejmě neznám.“

„Hryci, co mlčíš? Spíš?“ otočil se Jurek dozadu.

Ale Hryc nespál. Jenom se chystal otevřít plechovku piva, kterou vyšťoural z útrob Chryslera.

„Odpustte, že jsem vám zapomněl nabídnout,“ řekl doktor a vytáhl ještě jednu plechovku a nabídl ji Jurkovi: „Bayer. Možná byste rádi něco pojedli? Mám sebou obložené chlebíčky se šunkou a ementálem, nějaké brambůrky, sušenky, kečup, salám, pomerančový džus...”

„Je to moc dobré. A to si všechno vezete až ze

Švýcarska?“ zajímal se zanedlouho Hryc, přežvýkující a hltající ruměný kousek té nejjemnější šunky.

„Ale kdeže, co vás nemá. To příbuzní mne tak vypravili na cestu. Říkali, že v Čortopolu nebudou mít nic k snědku.“

„Máte fajn příbuzné,“ uznale prohodil Nemyryč: „A v Čortopolu budete bydlet v hotelu?“

„V Čortopolu mám také rodinu. Určitě budu bydlet u nich. Pravda, zdá se, že už všichni zemřeli.“

„Jasně. Všimněte si toho malebného šutru, který jako by visel nad silnicí.“ ukázal Hryc.

„Malovaná Skála,“ naprosto správně odpověděl doktor.

„Přesně tak! Vy to tady znáte?“ vyvalil oči Jurko.

„Vždyť jsem se zde narodil...“

„No né! Tak to musíte vědět, kde je v Čortopolu náměstí Rynek.“ dovtípil se Hryc.

„Ale jak bych nevěděl, když jsem tam strávil celé své dětství. Můj tatínek měl na Rynku lékárnu. Často jsem si tam hrával v zadních místnostech, kde bylo plno léků v krabicích, retorty s nějakými různobarevnými vodičkami, staré váhy, mušle, exotické sušené rostliny, nasbírané v létě v horách, astroláby, v lihu mloci a hadi, stříbrné prsteny, latinsky psané knihy, teploměry... Schovával jsem se do toho světa, v němž bylo takové ticho a klid, a poslouchal, jak se občas rozezníval zvonek u venkovních dveří, přišel zákazník, slyšel jsem, jak s ním tatínek za dveřmi mluví, byli to převážně prostí Huculové, kteří lékům nerozuměli, potom jsem slyšel, jak hodiny na radnici odbíjejí každou čtvrt hodinu, astoužil jsem tam prožít celý život, v těch místnostech zastavěných váhami a bronzovými svícníky, kde byla spousta ohřívadel, klystýrek, stříkaček...“

„Prezervativů.“ prohodil najednou Nemyryč.

„Nevzpomínám si, jestli také prezervativy,“ pokrčil rameny doktor Popel: „Jisté je, že Huculové je nepoužívali. Vy snad máte s prezervativy nějaké problémy?“

„No, máme, protože když jedeme na Slavnosti Vzkříšeného Ducha...“ upřímně přiznal Štundera: „Víte, tam bude spousta hezkých neznámých děvčátek...“

„Inu, v tom případě si poslužte,“ a ze stejné kouzelné kapsy vytáhl dva prvotřídní „dum-dumy“: „To přece není žádný problém...“

„Co bysme si bez vás počali, pane Popel?“ usmál se mile Nemyryč: „Ale vraťme se k Rynku. Nezavezete nás přímo tam? My tam máme v osm sraz s přáteli...“

„Milerád, chlápci.“

„Zveme vás zítra na večer poezie, budem tam

přednášet.“ dodal Hryc, který si při tom plnil kapsy chlebičky a sušenkami z papírových sáčků.

„Milerád přijdu. Děkuji za pozvání. Bude mi potěšením.“

Minuli akvadukt a hned za ním motorest Koliibu, Chrysler ladně, jakoby pro svou dokonalost, projel poslední zatáčku před Čortopolem, za okamžik se na svahu po pravé straně objevil pseudogotický zámeček Lanckoronských.

„Nevím, jak nyní,“ promluvil po chvíli mlčení Popel: „ale tenkrát tam za Lanckoronskými bývaly překrásné ostružiny. Jako malý chlapec jsem je chodil sbírat. Tam jsem byl poprvé se slečnou...“

„A opíchal jste ji?“ zajímal se Jurko.

„Prosím?“

„On se ptá, zda nastal koitus.“ vysvětlil Hryc.

„Ach, vy byste chtěli vědět! Měla takové trochu zajecí přední zuby...“

„A to vám vadilo?“ chápavě se zeptal Jurko.

„Ne, ale mám-li být upřímný, nemiloval jsem ji.“

„A co si vlastně myslíte o ženách?“ hlubokomyslně se zajímal Hryc.

„Udržuji s nimi, jak tady říkáte, čistě pracovní vztahy. Ony v tomto životě dokáží velmi mnoho. No vida, Čortopol!.. Vy si vůbec nedokážete představit, co pro mne Čortopol znamená! Staříčké vily s divokým vínem, ty zdi, věže s malými okénky, ty hory, které jsou odevšad vidět, dominikánský kostel. Nyní, jestli se nemýlím, rovně touto ulicí a tady zahnout doprava – a už bude Rynek. Aha, nikoli, omlouvám se, až druhou ulicí vpravo, protože první vede ke kostelu Vzkříšení Páně...“

„Pane Popel, vy máte úžasnou paměť,“ pochválil Hryc.

„Kolik je vám roků?“ vyhrkl najednou Jurko.

„Nejsem mladý ani starý, chlapci. Jsem věčný. Jako ostatně i vy. Náměstí Rynek, prosím pěkně! Tamhle vás zřejmě již čekají. Myslím, že se ještě uvidíme, děkuji za milou společnost, velice mne těšilo, přeji příjemnou zábavu!..“

„Příjemnou zábavu, starouši.“ řekl Nemyryč, když majestátní Imperial odjel, a po těch slovech se rozhlédl kolem.

Na náměstí probíhaly poslední předfestivalové přípravy: vynášeli stoly, stavěli stany a pódia přizdobená fábory, girlandami a lampiony. Početné zástupy masek už přicházely se svíčkami a praporky.

„Tamhle jsou, už na nás čekají.“ pokývnul Hryc směrem k pomníku prvních komsomolců, který se tyčil uprostřed náměstí.

*Z ukrajinštiny přeložil a medailonkem opatřil
Tomáš Vašut*

DVA DOPISY O RYTÍŘSKOSTI **(S připomínkou 100. výročí** **narození Jana Zahradníčka)**

Zatímco básníci – nejenom konjunkturální veršovci – spěchali po válce již v květnu 1945 s publikováním své válečné občanské poezie a chvalo zpěvů na osvoboditele, Jan Zahradníček zůstával mimo tuto tlačenici. V létě 1945 sice vyšel jeho *Svatý Václav*, skladba z roku 1944, ale pouze bibliofilsky pro malý okruh přátel; stejně tak vydal Jan Jelínek ve Frenštátě jako bibliofilii koncem roku 1945 *Žalm roku dvaadvacátého*. Bohatou žeh válečné lyriky dával básník dohromady jen obtížně: básně uvázly v různých skryších nebo byly deponovány u přátel, některé se ztratily, jiné byly objeveny až po dlouhém hledání. (Historie se záhy měla opakovat: řadu básní z let 1948-52 Zahradníček svěřil důvěryhodným známým, ale jeho dlouhodobé věznění a předčasná smrt způsobily, že u nich zůstaly a vynořily se na světlo boží víc než po dvaceti letech. Příběh dobrodružného putování některých básní z vězení byl ještě dramatičtější.) Když konečně sbírka *Stará země* byla připravena k tisku, vydání se zkomplikovalo různými průtahy zejména kvůli „povolovacímu řízení“ na komunistickém ministerstvu informací, které uvolňovalo přiděl papíru pro „reakční“ nakladatelství jen velmi zdráhavě. – Mezitím byl Jan Zahradníček terčem surových novinářských útoků v týdeníku *Kulturní politika* (šéfredaktor E. F. Burian) a v komunistickém tisku; nařčení z kolaborace s nacisty bylo sice čirou fantasmagorií, tím nenávistněji však bylo požadováno, aby byl vyhnán z české kultury proto, že za druhé republiky (1938) prý „napadal zavile základní ideje, na kterých stála první republika“, tupil soudruha Stalina atd. Leckteré věty z těchto žurnalistických útoků byly zakrátko takřka doslova převzaty prokurátorem a soudem v nezákonném procesu, který v roce 1952 Zahradníčkovi vyměřil 13 let žaláze.

Na jaře 1946 se svěřuje básník příteli Vladimíru Vokolkovi: „...má vykřičenost zrádce a kolaboranta mne izoluje, nikdo o mne nezavadí, zvláště tady v Brně. Stýkám se, abych tak řekl jenom s našimi lidmi.“ Právě tento trýznivý stav však přispěl k úžasné básnické regeneraci: „Chystám se k něčemu, k nějakému verši, a cítím, že musím začít zase od začátku. Zkušenosti za posledních devět měsíců jsou po všech stránkách tak převratné a ohlušující, že *dosavadní prostředky* na jejich vyjádření nestačí...“ Ohlašoval se tak zrod lyriky *Roušky Veroničiny* a exploze *La Salletty* a *Znamení moci*.

Osobní situace pomlouvaného básníka, čerstvě ženatého redaktora Akordu a šéfa nakladatelství Brněnské tiskárny, byla kormutivá, izolace stresující. Tehdy se mezi *našimi*, tj. těmi, kdo zůstali věrni přátelství se Zahradníčkem, osvědčil zejména Robert Konečný (1906 – 1981), vědec ryzí mravní integrity a básník (vědecky pracoval v oblasti psychologie a filozofie), za okupace vězněný odbojový pracovník nezpochybnitelného charakteru. Byl znám také jako popularizátor Masarykových filozofických a politických myšlenek. Vedl tehdy literární rubriku v brněnském deníku Čin a řídil měsíčník List Sdružení moravských spisovatelů. Pravidelně přispíval Janu Zahradníčkovi do revue Akord a zastával se ho zejména v literárních kritikách jeho nových knih. Z jeho korespondence vyplývá, že mu rozmanitě pomáhal i v osobních a rodinných záležitostech.

O tomto ušlechtilém přátelství vydávají výmluvné svědectví dva dopisy Jana Zahradníčka z kritického období prvního pololetí 1946. Ohlas vzrušených událostí živě vnímáme ještě po letech, stejně tak dojemnou vděčnost Zahradníčkovu. První dopis je datován v Brně 17. ledna 1947 (tedy v den básnickových jednačtyřicátých narozenin), druhý o pět měsíců později, 17. června 1946.

Milý příteli, chystám se Ti napsat, co jsem se vrátil po Novém roce do Brna, ale musel jsem zatím do Prahy a na svatbu Mastníka a včera a dnes jsem doma, trochu churavím. Jeden dobrý člověk mi přinesl výstřížek z Činu. Tvůj referát o Žalmu, potěšila mě Tvá slova, i když nemohu zakrýt, že své ocenění zveličuješ – vzhledem k tomu štekotu, který se neustává proti mně rozléhat ze všech možných psinců. Dneska jsem dostal k tomu ještě dopis od Čestmíra Jeřábka, který mi sděluje usnesení výboru SMS, abych se „až do vyjasnění záležitostí, jež je nyní předmětem tiskových debat, nepovažoval za činného člena jmenovaného Sdružení“. Měl jsem tisíc chutí odpovědět mu třeba i sprostě, ale ztížil bych tím situaci, ne snad svou, ale těch, kteří se mne pořád ještě zastávají a především Tvou.

Děkuji Ti ještě jednou za Písně z cely, které jsem si už několikrát pročetl, a vždycky v nich nalézám nové věci. Mluvil jsem o nich s M. Dvořákem v Třebíči, který si jich velmi váží a staví je výš než Seiferty apod.

Nakonec ještě dotaz, zda bys nebyl ochoten přednášet v Moravanu, v cyklu (Vyskočil, Fučík, Čep) o poesii a současnosti. Bylo by to někdy v únoru. Bližší bychom domluvili ústně. Mohl by ses zastavit někdy v Občance?

*Mnoho pozdravů paní Olze a Tobě, také od
mé paní. Tvůj*

J. Zahradníček

*Drahý příteli, Mařenka mi přinesla obta-
h Tvého referátu o Staré zemi pro List. Jsem dojat
přátelskou vřelostí a přece věcností Tvých slov
o mé ubohé poesii. Sám nedovedu a nechci rozho-
dovat o oprávněnosti Tvých soudů, které mi příka-
zují tak závratně vysoké místo mezi básníky. Do
toho nemám opravdu co mluvit. Mohu však děko-
vat Bohu, že mi dal zároveň s tak četnými a tak
bezohlednými nepřáteli přítele, jehož rytířskost a síla
daleko převáží zástupy těch posunkujících a laj-
cích. Co bych si z nich dělal a co bych si dělal z jejich
nadávek, když už teď přichází tak krásné zadosti-
učinění? Děkuji Ti za ně ze srdce.*

*Přijedeme se za Vámi podívat ještě tento týden
do sanatoria, ale posílám Ti těch pár řádků už dnes,
tak jsem netrpělivý Ti poděkovat a kromě toho se
bojím, že bych se ústně na to nezmohl.*

*Pozdravuj paní Olgu a Tebe a přeji Vám hodně
hluboké a opravdové radosti nad Vaší maličkou.*

Tvůj J.

K oběma dosud nepublikovaným dopisům
snad jen poznámku, že uznanou kritiku básnického
cyklu Roberta Konečného *Písně z cely* publikoval
Miloš Dvořák téhož roku v Akordu. – SMS = Sdru-
žení moravských spisovatelů.

V *Deníku* Jana Zahradníčka z roku 1960 se lze
dočíst, že manželé Koneční osvědčovali své přá-
telství k Zahradníčkovi a jeho rodině i v čase básní-
kova věznění a po jeho propuštění.

Mojmír Trávníček

JAN VÁLEK

Hmyz na trnech

rozkřídil se pták na ostnité trnce
co pěnou květů stýská trpce
jeden ráz do roka

rozzpíval se pták na trnce plané
jak první, druhé, prvé zas, dané
shůry jsou...oj, zvysoka

pěna opadne, na mezích cítí trnka vát
listí ovadne, na trnech znát
jak umný zpěv stejný i kat

ROZHOVOR S JIŘÍM DĚDEČKEM

Na otázku Co právě děláte? Jste mohl několik let odpovídat názvy svých pořadů, v televizi to bylo Cizí slovo poezie (svého času i Tykadlo), v rozhlasu Písničky po francouzsku. Co vedlo k jejich ukončení, a co tedy nyní děláte?

K pořadu Tykadlo jsem přišel opravdu jako slepý k houslím – jednou dvakrát jsem pozván jako host, pak jsem byl dramaturgem Jurou Kavanem vtažen. Byla to pro mě zajímavá práce zejména poté, co odešla moderátorka Zora Jandová a pořad začal režírovat Martin Řezníček, tehdy se příjemně podobal diskusnímu pořadu Na hraně, jen pro nižší věkovou kategorii. Když se pak ale nějaká paní dramaturgyně nechala slyšet, že z toho chce udělat talk-show pro adolescenty a když vyhodila Řezníčka, neměl jsem tam už co dělat.

Pořady Cizí slovo poezie a Písničky po francouzsku skončily v rámci takzvaných reorganizací a výroby nových programových schémat – hlavně ušetřit, na externisty nebudou peníze. Obě veřejnoprávní média (ČT2 i Čro2) se snaží nenajmát lidi zvenčí, ale zadávat práci vlastním zaměstnancům. A tak v rozhlasu místo mého pořadu se objevily Písničky po evropsku jako redakční práce, ostravská televize pak rovněž mírně pozměnila název na Hlasy poezie, aby pořad v očesané formě běžel dál (s dokonalým okopírováním postupů „mého“ režiséra Zdeňka Tyce). Já ale dělám stále totéž – píšu, koncertuju, nahrávám. Televize nebo rozhlas byly vždycky jenom něco navíc, nikdy jsem si na té práci nijak nezakládal a věděl jsem, že jednou skončí. Přesto však Poezie běžela 5 let a Písničky dokonce 8.

Vystudoval jste knihovnictví a vědecké informace na UK a později scenáristiku a dramaturgii na FAMU. Občas se zmiňujete o svých pěti šesti hotových scénářích. Mohl byste nastítnit některou fabuli či jinak přiblížit své scenáristické dílo?

Nemám nic, co by se dalo nazvat scenáristickým dílem, a jestli jsem někdy mluvil o pěti šesti hotových scénářích, bylo to v nadsázce. Ještě na škole jsem sice napsal podle Čapka Experiment profesora Rouse, natočila to brněnská televize s Petrem Nárožným, později jsem odevzdal na Barrandov pár nápadů více či méně rozpracovaných. Už jsem je ale všechny zahodil, pamatuju si jen scénář filmu pro mládež Samá voda, byl to příběh z prostředí veslařského klubu, o patnáctiletém klukovi a jeho homosexuálním

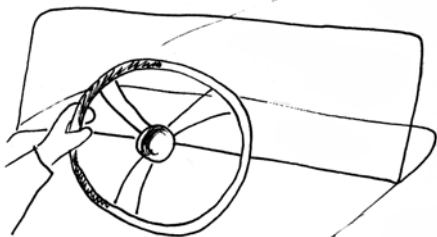
...PRAVĚ JSEM ODEHNAL DALŠÍHO
ZÁJEMCE O PODPIS, ALE MÁM
DOJEM, ŽE TO BYLA POŠŤAČKA
S PENEŽI... JMENUJI SE
UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ
ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY

"SMRT ZNAKU:
POLOČAS"

(1)

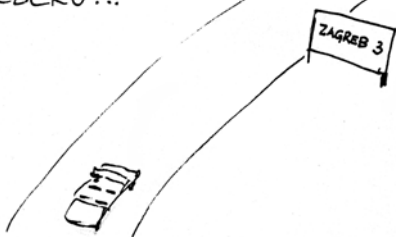
... DNES BY BYLO DOBRÉ PŘIPOME-
NOUT VŠECHNA TA DÍLA NA
CESTĚ, KDY JSTE NUCENI
ČÍST O KDEJAKÉM PSOVI, CO
SE PROJEL AUTEM...

(2)

KONEC KONCŮ, ANI O STOPAŘÍCH
SE Z LITERATURY NEDOZVÍME
NIC PODSTATNÉHO...

JA' STOPAŘE
NEBERU...

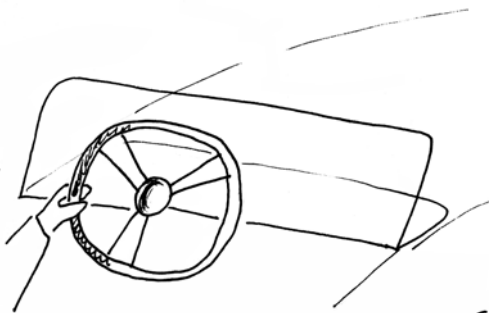
(3)

...TO JE OSTATNĚ MŮJ PROBLÉM
V TĚCHTO DNECH – JEDEN STOPAŘ
ZA MNOU VYCHRUIL PÁR
KLETEB...

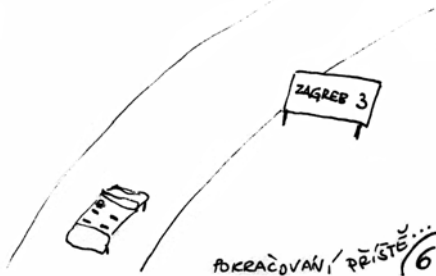
(4)

... ZATRACENA' ČASOVA' SMYČKA,
UŽ TAKHLE JEDU DRUHÝ
TÝDEN...

(5)

... PŘÍŠTĚ TOHO MORIARTYHO
ROVNOU PŘEJEDU A NEBUDU
DO NĚJ JENOM NARÁŽET...

POKRAČOVÁNÍ, PŘÍŠTĚ... (6)

trenérovi. Jakési scénářky se pak vlastně musely psát i k Poezii. Teď dokončuju pohádku pro ČT.

Někteří víceoboroví autoři využívají různých médií tak, že v jednom každém jako by ze sebe vydávali trochu jinou část svého já. Má otázka směřovala spíše k tomuto: je pro vás film možností vyjádřit něco, co píseň či fejeton přesvědčivě nepodají?

Určitě ano, ale neumím to přesně definovat, protože jsem si to ještě pořádně nezkusil. Kdybych to ale měl trochu přiblížit – nejzajímavější mi v poetických klipech připadaly chvíle mlčení, kdy po určité pasáži textu sleduje kamera jenom výraz tváře. Významně mlčet se jinde nedá.

Ještě ke scénářům. Vnímáte je jako dílo čistě literární, které někdo nějak zpracuje, anebo máte úplnou představu filmu, jenž byste si nejraději (odmysleme všechna technická, finanční a jiná úskalí) natočil sám? A jak by tedy vypadal film Jiřího Dědečka?

Nemám žádnou ctižádost natočit si film, knihy mě zajímají mnohem víc. A svých nepatrných pár scénářů považuju za polotovary, s kterými pak režisér naloží podle vlastní úvahy. Umím si ale představit, že bych v některém z nich hrál stejně úsporně, jako v těch vydařenějších poetických pětiminutovkách.

Prý jste se hlásil na DAMU. Mám teď podezření, že jste chtěl být herec.

Měl jsem na závěrečném vysvědčení z gymnázia sedm čtyřek a trojku z chování, hlásil jsem se tudíž na leccos, jen abych nemusel na dva roky na vojnu. Dělal jsem zkoušky na práva, na Tělovýchovný institut i na DAMU, aniž bych doopravdy chtěl být právníkem, trenérem nebo hercem, i když k tomu poslednímu jsem jistě měl nejbliž. Vzali mě ale až v dodatečných zářijových zkouškách na novinařinu, to už jsem měl doma povolávací rozkaz... Po roce příšerné novinařiny jsem přestoupil na knihovnictví při FFUK, tam bylo tak příjemně, že jsem i dostudoval, o pár let později jsem absolvoval také FAMU, obor scénaristika a dramaturgie.

Vy jste ovšem byl na FAMU též v roli pedagoga. Jak jste se v této roli cítil?

Mizerně, tedy úměrně platu. Však taky mé působení na FAMU nepřežilo jeden semestr.

Nejčastěji býváte označován jako písničkář a básník. Na oblíbené autory z oblasti poezie býváte dotazován. Mě by však zajímalo, jaká umělecká próza je vám nejbližší?

Ruská a francouzská klasika od konce 18. do počátku 20. století. Průzračné Maupassantovy romány čtu už po několikáté, Gončarovova Oblomova s oblibou cituji... To je ovšem situace posledních pěti let, předtím to byl Faulkner a před ním Kafka...

V 70. letech o vás bylo psáno v časopise Melodie (tehdy jako o mladém nadějném), že jste vášnivým čtenářem literatury sci-fi, a že o tomto žánru dokonce pojednáte ve své diplomové práci. To jsou tedy dvě otázky.

Vědecko-fantastická literatura byla za totality žánrem, v němž se dalo říci mnohé, co by jinde neprošlo. Většina děl společenské větve (nejen Orwell – 1984, ale i Huxley – Konec civilizace, Boule – Planeta opic, Zamjatin – My, a spousta dalších) se mi zdála tak jasně protisocialistická, že jsem se divil, že je lze vůbec v antikvariátech koupit. Když jsem končil studia knihovnictví na FFUK, vybral jsem si jako téma diplomové práce společenskou funkci vědecko-fantastické literatury. Pojednal jsem to tak toporně a systematicky, že jsem dostal jedničku, a kdyby mi oponent, spisovatel Jiří Marek, nebyl vytkl, že se „s obdivuhodnou virtuozitou vyhýbám slovu socialismus“, mohl jsem už dneska být PhDr přes sci-fi...

Neplánujete – teď či v budoucnu – napsat rozsáhlejší prózu? Myslím, že tento dotaz leží na srdci nejednomu čtenáři vašeho Oběžníku.

Píšu tlustý román. Narozdíl od Oběžníku, který se umělou stavbou a jistým násilím na jazyce blížil básním v próze, tohle bude skutečný román. Už jsme s Maťou domluveni, vyjde za dva roky.

Od prózy nazpět k poezii. Prozradte něco o své záměrně nepublikované sbírce Slizké písně. Je to dílo uzavřené, nebo klenotů milostné poezie stále přibývá?

I tady vás odkážu na Lubora Maťu a jeho vydavatelství, tam Slizské (pozor na pravopis!) písně čekají na vydání už druhý rok. Bude to další díl jeho známé poetické řady, kolibřík vázaný v kůži. Nejde ale o žádnou pornografii, jenom erotickou legraci, slovní hříčky...

Wildeova Lady Fuckingham je dnes pomalu známější (rozhodně však čtenější) než Obraz Doriana Graye. Podobný případ je též Mácha se svými deníky, Apollinaire... Nuže, těšíte se na dobu, kdy budou Slizské písně známější než vaše ostatní tvorba?

Netěším.

A co byste rád, aby reprezentovalo vaši tvorbu v očích a uších příštích generací?

Víte, já mám stejně radši Baladu o žaláři v Readingu nebo Máj. Kdyby Mácha Máj napsal a deníky nehrály svou roli pouze v kontextu celého jeho díla jako nečekaná výpověď o autorově osobnosti, asi by jako literatura nikoho nezajímaly. Doufám tedy, aniž se chci nějak srovnávat, že lidi bude bavit především to, co jsem napsal z hloubi a bez šklebu, a že Slizské písně budou brát jenom jako zábavný appendix. Nic jiného to není.

V nedávných volbách do Evropského parlamentu se objevilo vaše jméno na kandidátce Balbínovy poetické strany. Jak se vám to stalo? Vždyť by vás mohli zvolit! Jistě, u recesistické BPS je to krajně nepravděpodobné, ale stejně...

No a co? Tak bych vás potom zastupoval v Evropském parlamentu. Vadil bych vám víc než Bobošíková, Železný nebo jiní bolševici?

To určitě ne, jen mě mate ta schizofrenní situace, kdy se anarchista, jak se s oblibou nazýváte, vrhá do politiky?

Anarchista není člověk apolitický, to jenom u nás se myšlenka redukuje na házení kamení během kongresů MMF nebo NATO. Ale jinak BPS je od počátku recese, takže i tentokrát to byl pokus o zlehčení atmosféry voleb a karikování některých jiných stran a kandidátů. Hutka, Gebauer ani já jsme rozhodně neměli pocit, že jsme se tím „vrhli“ do politiky. Výborně jsme se bavili a zřejmě jsme i trefovali cíl, protože například mně brzy nato volala sekretářka Železného, že by se mnou pan senátor rád hovořil...

Ve zmíněném medailonu v časopise Melodie se píše „od patnácti let přiznává seznamování s hrou na kytaru a pětistrunné banjo“. Je též známa fotografie z dřívějších let, kdy se na banjo skutečně doprovázíte. Proč jste s tím přestal?

Ale nějak v tom zvuku banja byly moje chyby zřetelnější... Ovšem dneska, kdy už si moje odrhovačky nikdo nesplete s V+W, o tom nástroji znovu vážně přemýšlím, přinejmenším na příští desku.

Před lety jste plánoval čistě pacifistickou desku. Sám se ve svých písních k této tématice podezřele často vracíte. Čím to?

Torzo pacifistického plánu zůstalo na CD Kdyby smrtka měla mladý (Óda na dezerci, Žalozpěv pro vojenské sekretářky), něco už jsem publikoval na předchozích deskách (Pohyblivý cíl, Strategická), další písničky čekají na natočení, mnohé i na napsání. Vracím se k tomu tématu prostě jako občan světa: války a armády mě trápí a nevím si s nimi rady, tak o tom alespoň zpívám.

Rozhovor vedl Filip Mikuš

AUTORSKÉ OSUDY

Básník Miroslav Kubíček

Miroslav Kubíček se narodil před sedmdesáti lety v Dolním Městě (někdejší okres Havlíčkův Brod). Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci a měl to štěstí, že se tam potkal s osobnostmi, nejen pedagogy, kteří podstatným způsobem spoluvytvářeli obraz zlatých šedesátých let. Kubíčkovými spolužáky byli například básník Jiří Pištora či Radoslav Lošťák, jeden ze zakládajících členů prvních divadel poezie (Lošťákovo prostějovské divadlo poezie se jmenovalo Větrník), pozdější dramaturg olomouckého a ještě později Národního divadla v Praze. Oba, ke škodě české kultury, předčasně odešli. Miroslav Kubíček se po univerzitních studiích usadil v Šumperku a v tomto městě, a ve složitějších dobách pak na Šumpersku, učil na středních školách. V roce 1963 vydal v Krajském nakladatelství v Ostravě básnickou prvotinu „Dny sluncí“. Nebylo tehdy lehké vydat knížku a každá vydaná knížka přitahovala spontánně pozornost veřejnosti. Kubíčkův originální lyrický jazyk měl zejména mezi mladými čtenáři velký ohlas. Kubíčková poezie, zvláště pak v prvním oddíle sbírky, byla mužnější podobou Vernešovy sensitivní, životem a přírodou okouzlené poezie ze sbírky *Kam letí nebe*, vydané už v r. 1961. Byla otevřená nekonečné rezonanci prvních milostných prožitků, ale i tak samozřejmých věcí jako je chůze či zastavení v krajině či „objevů“ proměn přírodních obrazů v poklidně plynoucím čase. Autor „Dnů sluncí“ se zařadil k nadějným moravským básníkům. Do ostravského nakladatelství předal ve 2. pol. 60. let rukopis nové sbírky, kterou nazval „Lesy jazyčné“. Vydání tohoto básnického titulu bylo ohlášeno, přišel však rok 1968 a zákaz publikování. Na dvacet let se Kubíčkově jméno vytratilo z české literatury.

Od roku 1990 vydal Miroslav Kubíček osm knih, tři sbírky pohádek, ostatní jsou knihy veršů. K vydání má připraveny dva soubory pohádek z Jesenicka.

Kubíček je básníkem Jeseníků. Zná tyto hory důvěrně, umí jim naslouchat, snaží se porozumět jejich řeči a převést tuto řeč do našeho jazyka. A tak zcela přirozeně a ve stále znovu obnovovaných básnických pokusech Kubíčková autorská řeč šumí a praská, přelamuje se jako vody přes kameny a jezy, křičí a vzápětí se ztišuje, aby nabrala znovu dech pro vyjádření osobní, mnohdy bolestné životní zkušenosti.

Před nedávnem se severomoravský autor pustil do básnicky stylizovaného vzpomínání. Vzni-

ká zajímavá knížka. Z její pracovní verze publikujeme s laskavým svolením autora a zároveň s blahopřáním k autorovu životnímu jubileu část jedné kapitoly.

—dm—

Ukázka ze vzpomínkové knihy Odvalený kámen

MÁM KÁMEN NA SRDCI

kameny a mozoly
kameny tatínkovy
namoklý kámen
chvěje se modrooký
až slzí oči

...

Po jednom návratu do řeky, na které se hvězdy pohupovaly jak malé bárky, jsem cítil dotek mokré vody až do kostí. Chlad se protahoval mým tělem, svíjel se jak chycený úhoř, takže v této chladné samotě jsem zatoužil po slovech blízkých lidí. Nepotřeboval jsem hlučnost hostince, zlákala mě tichost místnosti, ve které ke mně promlouvají knihy, obrazy, hudba. Otevřel jsem krabici s dopisy, potřebovaly by roztřídit, a než jsem sáhl po prvním, skoro jsem se zachvěl. Cítil jsem, jak se vrací čas. Třeba z Olomouce 22. 5. 1956. Píše mi pozdější univerzitní profesor PhDr. Oldřich Králík: „Milý pane kolego, něco jsem povídal, že si nedám vzít právo na svatební blahopřání. Už jsem jich napsal hodně a lehko by jim hrozila rutina a šablona. A myslím obyčejně na konkrétního člověka, a to je dost jistá ochrana před šablonovitostí...Včera jsem Vás viděl a slyšel s paní Kučero-
vou, která o Vás hezky vykládala... Obávám se, že jste udělán z těsta básnického. Ale že z básníka máte více té zranitelnosti než sobecké fascinace.... Myslím, že nikdy nezapomenu na vyjeveného Chlapce s rohlíkem... Je zapotřebí mít talent ke všemu. K poesii, k studiu i k tomu být člověkem. Nemohu Vám dávat recepty ani k jednomu ani k druhému. Ale přeji Vám ze srdce, abyste co nepozorněji využil té vzácnější hřivny, té hřivny života. Váš Oldřich Králík.“

Vrátilo se mi studentské mládí. Děkuji Vám, pane profesore. Měl jsem Vás rád. Sedím s Vámi na břehu ramene Moravy, dívám se na Vás v kostele sv. Mořice. Stále Vás vidím...

Listuji mezi dopisy a vrací se mi ČAS. S ním se vrací mládí, láska, kamarádství, přátelství, poezie, toulání, objevování krásy i svinstva.. To nejsou jen dopisy básníků Jiřího Pištory, Radka Lošťáka, Jaroslava Mazáče, Dalibora Maliny, Kamila Bednáře, literárních kritiků Milana Blahynky, Františka Všetí-
č-

ky, Františka Kobzy atd. „Můj milovaný,“ píše moje žena Libuše a tenhle dopis z roku 1957 mě zavádí do Zábřeha, kde jsme začínali bydlet, a zde já dovršuji svoji pedagogickou činnost. Návrat po mnoha letech s doteky skoro na každém kroku.

Dopisy Jiřího Pištory jsou plné básní. Jezdívají jsme spolu z Olomouce do Prahy, soutěžili jsme na fakultě v poezii. Píše: „Naše první duchovní setkání se odehrálo pod topoly – byla to první naše společná láska...“

„Příteli vozko, melancholiku, opilče“, píše Radek Lošťák. A dále: „Tvůj dopis na mne zapůsobil jak teskná vůně orobince... a znovu ve mne posílil tu zvláštní představu, že člověk není jen přítomnost, ale vždycky celý souhrn přítomnosti a minula.“ A zase mnoho básní a mlčící oblohy, neboť Jirka ani Radek už nežijí. Milí melancholici, nezapomenu.

Z dopisů plných něhy, lásky a poezie Dalibora Maliny či Jaroslava Mazáče se bojím citovat. Dotýkají se mně jako mamincino pohlazení. Jsou krásné. Z dopisů Milana Blahynky, za kterým občas zajíždím, na mě mává olomoucká periferie, kam jsem často utíkal jako uličník ze šalebného města s cizími domy, kdežto domky a zahrádky na okraji města připomínaly vesnici, krajina se otevírala blíž k domovu. Současná doba Milanovy práce dost přehlíží, pořád někdo k něčemu přihlíží, někdy až fanaticky, pomstychtivě. Milan žije v Horce dost horce, je moudrý.

Z posledních dopisů zahřívají slova básníka, který se z Pardubic uchýlil do Libiny. Petr Vosáhlo žije na starém statku v objetí ženy Růženky a knih jako Bohuslav Rynek dříve v Petrkově. Přítel Josefa Topola, výborný dramaturg a režisér. Mazlí se s ovečkami, s myšlenkami a se slovy. Za ním do Libiny jezdím rád – začínal jsem zde učit a pár let jsme zde se ženou bydleli. Jak se mnohé vrací! Když člověk stárne, asi zároveň mládne. Ticho stárnutí je často ohnivě. Raději trochu skepse z ruského přísloví: „Mládí nekoupíš, staří neprodáš.“ A basta.

 aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>

JEN TAK

Posledně na těchto volných stránkách začal Pavel Kotrla Milanem Kunderou. Začnu taky tak. Protože náš čas si už tohoto autora přisvojil a on je s námi, aniž o tom kolikrát víme; je s námi v dobrém i zlém. Prochází naším časem celistvě, stále zajímavě a pořád nově. Cítíme, že literatura v jeho blízkosti nehyne. Suché stránky ale podzimně zachrastily při čtení recenze na výtah z Kunderových textů o Janáčkově, který vydal Atlantis pod názvem Můj Janáček a kterou do MF Dnes napsal J. P. Kučera (bylo to 1. října t.r.). Předčasně mě ovládly podzimní lítost a stesk. Lítost a stesk nad tím, jak se u nás s tímto mimořádným autorem zachází a kolik prostoru mají ti, kteří ho ani nedokáží přečíst (Kučera psal a psal, až zaplnil takřka tři čtvrtě strany). A kteří pak docela drze a sebevědomě vytknou před závorku vlastní antipatii k tomuto romanopisci a pěkně ponášem protahují svou nenávist jednotlivými řádky, využívají liturgické „slyšme“ a hned zase jízlivé a pohrdavé „a dále ve skvěle apodiktickém“ atd. Kučera se pohybuje v polohách, na které musí opravdu Kundera shlížet z nebetyčných výšin, neboť většinou mluví úplně o něčem jiném, než co slyší recenzent. „(Janáček)...objevil svět prózy, neboť próza není jen jazyková forma, která se odlišuje od verše, ale jedna z tváří skutečnosti, její tvář každodenní, konkrétní, okamžitá, tvář na opačné straně mýtu...“ píše Kundera na str. 22 knížky. To se ale nějak nechce Kučerovi vejít do připravené notové osnovy a lapidárního céduru (omlouvám se, už jsem jízlivý taky!). Jsem ale rád že Kunderu i Kučera dobře slyšeli Ludvík Vaculík a Karel Steigerwald a dali to hlasitě najevo.

Obraz předvolební: Kteréhosi předvolebního dne na vsetínském náměstí vyhrávala dechovka. Pěkně, ale neúčinně: nikdo se nezastavil, nikdo nesterval. Před pěti chlapy s naleštěnými nástroji postávala kandidátka z nějaké menší strany s papíry v rukou. Čekala. Po půlhodině vyhrávání a čekání se otočila a zapředla hovor s muzikanty. Ti po chvíli pauzy a hovoru s kandidátkou nekoordinovaně zvedli nástroje k ústům, bubeník paličku do půl pasu, dýchli a udeřili. Něco, co zpočátku připomínalo crescendo, se vzápětí zlomilo a spadlo na dlažbu jako odhozená plachta. Na náměstí bylo zase ticho. Byla to docela škoda. Dokud kandidátka stála zády a „nedirigovala“, muzikanti hráli pěkně.

Pořád nevím, co si mám počít s lyrikou a lyrismem, na který můj milovaný Kundera tak zanevřel. Pořád mám rád také básničky, které se nesnaží posouvat dějiny a existují jen tak, jsou jen tak, žijí, jako by poletovaly. Uměl je psát Nezval, Halas a měl

je psát taky třeba Florian. A samozřejmě i mnozí další, a třeba úplně odjinud. Třeba Bunin. Vždycky mě při jejich čtení, podobně jako při některých lidových písničkách v podání některých interpretů, nějak zařalo. Najednou jsem cítil, že k někomu patřím a že se to na mě musí hned poznat. Přešla přese mě zvláštní vlna soucítění, možná ji trochu doprovázela i husí kůže, něco odněkud, a určitě to bylo ze spodu, vyvěřelo a přesvědčilo, že je celkem nejen dobré, ale i krásné na tomto světě být. Jakube, Jirko, Pavle (Jarmilo!!!), dalo by se tady mluvit o existenciální lyrice? Začíná podzim a já si jako každoročně čtu v Jiřím Pištorovi, a čtu také: Listí padá,/ kolem tvého okna padá,/ aby ti bylo šťastně líto,/ že padá listí.

Soláň znovu ožívá. V roce 1998 odešel poslední z velkých malířů, kteří tam žili, Karel Hofman. Naštěstí se ale domů z Prahy na Soláň vrátila jeho dcera, úspěšná keramička Marcela Vajceová-Hofmanová a od prvních chvil jejího návratu se na Soláni začaly dít podivné a skutečně oživující věci. Každoročně se tam konají tzv. Malířské cesty kolem Soláně, výstavy, akce a setkání malířů či retrospektivní výstavy čtyř soláňských velikánů – Podešvy, Schneiderky, Kobzáně a Hofmana. Letos proběhl už 5. ročník. Marcela s přáteli pracuje a koná na vlastním, tedy podniká soukromě. A protože se nedostává peněz (ha!), vymyslela si vedle už probíhajícího Sochařského sympozia (letos byl 2. ročník) ještě takzvaný Malířský pobyt na Soláni. Letos se tam sešlo 5 umělců, byli z Prahy, Jižní Moravy i Valašska a atmosféra byla vynikající. Po Soláni umělci vystavovali i v naší galerii V Poschodí, která je součástí knihkupectví na vsetínském náměstí. Skvělé bylo, že Soláň se u těch, kteří přišli, ohlásil a ozval zcela nově (např. pražská malířka a ilustrátorka Klára Folvarská-Roseová spojila náměty s technikou starojaponské malby a znakového písma, protože v Tokiu dvakrát velmi úspěšně vystavovala a Japonsko ji mimořádně zaujalo). A to je věc nezbytná, má-li to dobré z umění přežít. Ale jak dál? Je to už pár let, bylo k jaru, bylo hodně sněhu a ze střechy knihkupectví visely ledové převisy ohrožující lidi na chodníku. Šel jsem za místními hasiči, které jsem vždycky obdivoval, a prosil o pomoc, neboť šílenému zákonu o odpovědnosti majitele za kolemjdoucí nebylo možno učiniti zadost, nemaje patřičné horolezecké školení. Řekli mi, že soukromníkům tyto služby poskytovat nemohou. Namítl jsem, že nic zadarmo nechci, že vše uhradím, ale oni opakovali to, co už řekli jednou. Nejde to. Ještě téhož odpoledne shazovali ledy ze střechy školy v místech, kde nikoho neohrožovaly. Daně jsem tehdy městu odváděl opravdu slušné (teď už je to jinak,

protože celkem není z čeho), asi z nich čerpali, obrazně řečeno, hasiči i škola, jen ke mně se výhody z jejich placení nějak obracely zády. I když se to nezdá, cesta z hasičské zbrojnice vede na Soláň. Bude se dostávat tomu, co vychází takzvaně ze soukromého, a má-li to dění opravdu obecný význam, též pozornosti jako tomu, co organizuje a reguluje stát? Přestanou se už redaktoři televize a novin skrývat za nařízení o nemožnosti zveřejňovat úspěšné organizátory kulturních akcí a akce samotné z obav, že ohrozí vlastní existenci, neboť prý tak podporují soukromé podnikání, dělají mu reklamu? A kdy to slovo „soukromý“ přestane mít tak hnusně pejorativní význam? A tak na závěr a otevřeně: soukromá podnikatelka a sochařka Marcela Vajceová-Hofmanová je osobností, která dokázala vyjít z tradice, živě a moderně ji transformovat, naplnit prostor, kde převažují lesy, cesty a krásné výhledy také zvláštním duchem, a to tak, že to stejným způsobem v této době nikdo nedokáže, protože nemá podobnou hlubokou zkušenost s legendárním místem nad Velkými Karlovicemi, nemá tutéž invenci a nemá ani Marcelinu zatatost a trpělivost.

Dalibor Malina

NA HRANĚ JAZYKA, KTERÝ NIC NESDĚLUJE?

Tak nějak přežívám ubíječnost několika dnů volna, které nejspíše na většinu z nás, více či méně „normálních“, v těchto letních, prázdninových měsících dopadne. Nevěda, co s ním, vzal jsem do rukou knihu, která by mohla hrůzu z mořských pláží či rybníčných pláziček kapánek zlidštit hrůzou poněkud jinou, jak se pěkně říká „existenciální“. To se mu to vtipkuje, cynikovi, říkáte si asi všichni Vy obeznámení literární fandové, ale vězte, že se pouze snažím omluvit to, že píši o knize, která již, nehledě na své vročení, recenzována byla a snažím se tedy právě Vás odradit od toho, abyste četli dále, neb vše již zajisté víte. Alespoň jde-li Vám o informaci a nečtete-li tyto řádky právě z podobných důvodů, tedy zabít nudu volných dní.

Na výboru z Ryčlových prací, především prozaických, ale sem tam i veršových, doprovázených vlastními ilustracemi, mě tu zajímá zvláště jedna věc (byť jde o knihu zajímavou i z mnoha jiných důvodů), kterou bychom mohli najít i ve zmíněných recenzích (viz. Tvar 04/2004); jak už to tak bývá, hledáme-li jen to, co najít chceme. Na jednu stranu se čte jako něco, čemu se říká autentický záznam, něco, co se velmi blíží jak „objektivitě“ tzv. literatury

faktu, tak jakési zprávě o „subjektivních“ prožitcích autora. (Skoro jako by bylo možné takovou fúzi teoretických konceptů uskutečnit právě na poli literatury, pokud možno psané autorem trpícím nějakou psychickou poruchou. To ale radši nechme být...) Na druhou stranu se čte jako něco, čemu se říká literatura, poezie (POEZIE), nebo cosi, co má tzv. literární kvality, estetickou hodnotu či jakýho to čerta, které spočívají asi v něčem jako „metaforickém bohatství“, „umění komponovat a fabulovat“, stylu atp. atd.

Asi bychom se přitom měli ptát, jak vystopovat toto dvojí fungování v inkriminované knize; tedy: přistoupit na to, že kniha takto funguje, že je takto čtena, ale pokusit se toto fungování nějak osvětlit a to třeba tak, že si všimneme některých aspektů knihy, které by mohly být relevantní pro podobná dvojí čtení (příčemž samozřejmě nevylučujeme jako možná naprosto odlišná čtení). Na tomto omezeném místě si však mohu dovolit jen pár nápadů a postřehů.

První načrtnutý typ čtení se zdají podporovat vlastní Ryčlova slova z *Živočichopisu* (vlastního životopisu), který je v souboru též otištěn. „*Píšu vlastně z potřeby. Knihu PAVILON ČÍSLO 13 jsem napsal z touhy nějak sdělit, veřejnosti, jaké je to na psychiatrii někdy nesnesitelné. (...) Také si myslím, že ty události a pocity (zabělené místo) z uzavřeného prostoru jsou viděny očima pacienta, takže pro psychiatry a psychology by mohla být zajímavá a podnětná (...) ...snad ještě to, že jsem člověk, který by bez jakéhokoliv tvořivého vyjadřování zahynul jako ryba na suchu.*“ Jak vidíme, mluví se tu o vyjadřování, potřebě či touze nějak něco sdělit, především pak události a pocity. Na tom by nemuselo být ještě nic tak zvláštního, takové řečičky o literatuře známe všichni až moc dobře. (...A navíc, jak známo, nikdy nevěřte autorovi!) Nebýt ovšem toho, že v povídce *Skupinová terapie* nechává Ryčl hlavního hrdinu, jakési alterego a vypravěče Raucha (který je od autora samého odlišitelný pouze při striktním zachování naratologických kategorií) diagnostikovat nenormálnost důvodů hospitalizace takto: „...*to ticho (...) vycházelo ze všech. (...) Bylo to takový nedorozumění. (...) Myslím si, že to nedorozumění je vůbec věc, kvůli který sme tu všici zavřený.*“

Do popředí se tu evidentně dostává problém vyjádření, sdělitelnosti a komunikovatelnosti. Autor je přesvědčen, že vyjadřuje a sděluje autentické zážitky skrze postavu-vypravěče Raucha, který je přesvědčen o vlastních problémech s komunikací, a to se mu, jak se alespoň zdá z recepcí a recenzí, daří, přinejmenším je-li recepční skupinou komunita čtenářů tzv. literatury. Tato komunita ovšem nevní-

má Ryčlova sdělení jako zprávu o stavu českých psychiatrických klinik na přelomu osmdesátých a devadesátých let, ale jako specifickou uměleckou výpověď, a to platí i pro oddíl *Páté přes deváté*, oddíl surových, nepřepracovaných deníkových záznamů. Jde o to, že některé postupy, používané při zápisu prožitků „nenormálního“ člověka, jsou jakýmsi hraničním případem postupů, používaných pro vyvolání estetického efektu. Jeví-li se těkající myšlenkové skoky v deníkových záznamech *Páté přes deváté* jako typický příznak inkoherece myšlení, lze naopak v propracovanějších textech, především pak v souboru *Pavilon číslo 13*, chápat kultivovanější příznaky podobných skoků jako stylotvorné prostředky s poetizující funkcí. Například nejfrekventovanější Ryčlova metaforika, založená na identifikaci dvou individuí, mezi nimiž se souvislost hledá přinejmenším obtížně, je pouze kondenzací takového inkoherečního skoku. Z tohoto úhlu pohledu se osvětlují přechody mezi rozdílnými užíváními jazyka ve „zprávě“ a v „literatuře“, které fungují podobně jako přechody od „normality“ k „šílenství“. Popis pacienta Kosa z povídky *Kuřárna pavilonu číslo 13*: „Bydlí v sobě a zalévá si pár posledních chudobek. Je to hrozně dlouhé slovo, které nikdy nepochopím. Dřevorubec, co si rozdělává oheň, aby si rozmrazil ruce, sekeru má opřenou o smrk a všude je bílé ticho jako na začátku svatby; někde hučí příboj, daleko, třská sebou o skálu a hrozí děsivou napřaženou vlnou.“

Nyní to vypadá, jako by literatura či POEZIE na rovině jazyka suplovala „šílenství“ či „nenormalitu“ na psychosociální rovině. „Asi když se tři lidé domluví na tom, že ovoce, které leží na stole, je pomeranč, ten, který bude tvrdit, že je to banán, bude nenormální a bude bitý, kurtovaný a bude křičet hrůzou, protože porušil řád normality, dohodnuté právo tří lidí, společnosti, která se na něčem domluvila. Jenom štěstí, že existuje Poezie. Člověk by umřel, kdyby žil jen s vědomím pomeranče.“ Takové nahlížení Poezie či Literatury jako cesty úniku se pojí s nepojmenovatelností „nenormálního“ světa, což je jen orlem mince, jejíž hlavou je naprostá identifikace slov a světa resp. věcí. Magická představa, že věcí se zmocníme jejich pojmenováním, vynucuje poetickou praxi pro zmocňování se cizího a nenormálního. Obvykle slýcháme, že „básník pojmenovává nové skutečnosti“ atp. Nic nového, ale přesto...: „SLOVO!... to trvalé pouto: někdy vyřknuté s takovou naléhavostí... že hrobníkům bez citu padají ze stropu očí hořké slzy...“ trocha patosu k „POEZII“ velkými písmeny a „se Zet – jako konec abecedy“ patří.

Nacházíme tu však hranice, v nichž dochází k posunům a přechodům mezi normálním, nenormálním, prostou domluvou a poezií. Z jedné strany nedosažitelné sdělení či vyjádření jako prostředek porozumění, z druhé naprostý blábol – podmanivý, ale temný; a někde uprostřed pobíhá literatura a poezie. Hledání těchto hranic, jejich nesmělé ohmatávání a přechody mezi nimi, jsou supercloumákem naléhavosti, kterého je nám nejen v těchto pívě splývavých a líných dnech rozhodně zapotřebí, a který nám může nalít třeba právě Kahudův výbor z Ryčlovy tvorby.

(Václav Ryčl: Pavilon číslo 13, Petrov, Brno 2003.)

Petr Stojan

KAM S NÍ? NAD PRÓZOU JANA KOBZÁNĚ.

Kniha Jana Kobzáně *O zbojníkoch a pokladoch* v době svého vzniku nezpůsobila žádný velký rozruch, zato toto dílo obdivovali autoři uměleckým cítěním Kobzáňovi blízcí (připomeňme alespoň Vladislava Vančuru a Josefa Čapka). Dnes je známá spíše tím, že ji autor sám ilustroval nádhernými dřevoryty. Navíc je kniha zařazována trvale jako jakýsi dokument lidového vyprávění, snad dokonce laická verze sběratelské práce. Je to myslím veliké nedorozumění, proto se pokusím několika poukazy na zvláštní, svrchovaně umělecký svět příběhů Kobzáňovy knihy poopravit pohled na umělce, který je u nás prakticky neznámý, protože se stal „regionálním“ výtvarníkem, což dnes znamená lidovou, ne úplně kultivovanou atrakcí.

Především: kniha se od folkloristiky liší jednotnou stylovou řečí. Všechny příběhy spojuje schopnost nejen zaznamenat, ale i vnitřně interpretovat jednotlivé postavy, jejich psychologické příběhy, způsob mluvy, atd. Není to jen záznam valašského nářečí, Kobzáň tuto základní stylovou rovinu překračuje hned několika směry. Pokusím se to ukázat na závěrečném textu, *O dvúch súsedoch a o zbojníkovi, co spál pod hlohovým chrástem, jak ho našli.*

Za prvé vypravěč výjimečně používá i spisovnou češtinu, navíc ji užívá nečekaně, bez nějakých zvláštních, jasně čitelných motivací, čímž prozaický text dramaturgizuje, protože není patrné, z jakých důvodů jsou na určitých místech tvary nářeční a tvary spisovné. Jde možná o to, že i Kobzáňova próza vznikala jako jakýsi hlubinný výtrysk, láva, která se nahromadí a pak likviduje vše kolem sebe. Podobná je totiž i struktura Kobzáňových obrazů. Všechny ty zádumčivě přísné tváře upomínají se-

bou na boj, který se odehrával mezi plátnem, barvami a umělcem.

Ano, možná, že jde o znak jakési regionálnosti valašské kultury, kterou se jednotlivé odborné ústavy odmítají soustavněji zabývat, ale je-li tomu tak, pak jde o znak, o nějž by se měla pokoušet celá kultura, řekněme: jde o znak jednoho z posledních aspektů identity uměleckého díla a smysluplnosti tvůrčího činu. Bez něj umění přestává být tím, co od něj očekáváme, musíme očekávat: poslední vzbou, za kterou už je pouze lhostejný a tichý, spořádaný svět.

Zpět ke Kobzáňovi. Působí nečekaně, když ve scéně z trhu, z prodeje býka, je jednou užito spisovné vazby, aby se za chvíli, snad v podlehnutí představě debaty dvou Valachů, znova přešlo k dialektu. Ovšem situace tím zůstává významově napjatá, stále od ní cosi očekáváme, cosi jiného, a nakonec, v pokračování, se to i dovídáme: je to tón skrblictví, který se ozývá ze spisovné vazby:

„Chlapisko zacéníl. Prěj tolik a tolik. Ale Filipovi to bylo málo.“

„Přidáš ešče.“ **A řekl, co za ni chce** (proložil J. Ch.).

„Íííí... Bratře, spustiš. Co spustiš?“

Tento tón bude sice potrestán nejprve krádeží (když totiž Filip jde s penězi lesem, je okraden) a později i výsměchem. Aby se vypravěč mohl vysmát jedné postavě, stačí když vykreslí její nehrdinské chování, zejm. slzy jsou výrazem ne-mužnosti: „Začal **naplákat** (proložil J. Ch.) Filip. Že tento, že dyť je chudobný, dětí hromadu že má a gdesi cosi, prosíl“ A zde Kobzáň volí pro změnu výraz nářeční, ale s poněkud odstíněným významem. Naplákat totiž není jen začít plakat, mít na krajíčku, ale má též význam „plácem obtěžovat“. A to je účinek, kterého próza dosahuje. Chtě nechtě je čtenář dotčen bázlivostí Filipovou a když se k ní skrytě přidá i onen spisovnou vazbou zdůrazněný pocit hamounství, postava je nám krajně nesympatická a zbojníci jsou vlastně v právu.

Dalším bodem, kterým Kobzáň překračuje lidovou slovesnost směrem k výsostnému uměleckému činu je skutečnost, že Kobzáňovy příběhy jsou vícevrstevnaté; jednotlivé děje mohou být jen epizodickými zápletkami, ale mohou mít také svá pokračování, čímž je Kobzáň velmi blízko vývoji moderní prózy. A tak i v příběhu *O dvou súsedoch a o zbojníkovi, co spál pod hlohovým chrástem, jak ho našli* se prodej Filipova býka neobejde bez „dopovězení.“

Když už se zdá, že Filip je ztrestán krádeží i posměchem, přichází třetí, uklidňující, a do jisté míry i lyrický smích: Filip ve fantaskní noční scéně potká-

vá démonického muže se „stříbrnú písčelkú“, kterému si stěžuje a přidává svému neštěstí: „Co plaču... Podívejte sa, veľkomožný pane. Su chudobný človek, dětí hromadu, nahé, hladné, vola sem mosel prodať, coby mě hlady nepomřely...“ Ovšem muž svou písťalou přivolává zbojníky, před nimiž plísni Filipa za lež. A navíc: koná se hostina, jakási veselice, ve které se ozývá pohanská potřeba masa, zpěvu, tance a pití, jež je zakončena zabijačkou Filipova býka. A Kobzáň tu znovu použije prostředek, který není typický: vnitřní monolog postavy nijak neuvozený. Zničehonic tu kontrastně vedle sebe stojí nepojmenovaní svobodní muži a sedlák nemyslíci na nic, než svůj majetek: „Filip enom pohlédál. Si myslél prvni chvílu, že gdyž mu peníze zebrale, že aspoň toho vola mu nechajú si odvěst. (...) Až bylo maso navařené, chlapi polévku vyléli na zem a enom samunké maso jedli. Kolik gdo chtél. Rukama si brali. Z kotlů.

Volali na Filipa: „Čuješ, pod' si vzít.“

Ale Filip nechttél. Ani do huby.“

Další zvláštností Kobzáňových zbojníků je způsob, jakým naznačuje tónickou strukturu řeči. Z uvedených případů je patrné, jaký význam pro Kobzáně měl důraz, asi nejvíce patrné je to na dlouhých hláskách ve slovech „nechtél“ a „chtél“. Ovšem znovu: nejde o žádné pravidlo související s dialektologickým či jiným prepisem. Postavy, které tu myslí, konají a cítí, mluví naprosto osobitou, Kobzáňovou řečí.

Je ještě mnoho dalších témat, o kterých by se mělo v souvislosti se jménem Jana Kobzáně mluvit, a to v širším kontextu než jakým je jedna nářeční oblast, jeden kraj. Za „škraboškou“ (beztak nádhemou) folkloru se totiž skrývá podstatný umělecký čin. Nejprve je ale nutné ustavit Kobzáňovo dílo v odborném mínění, vyvzdorovat mu místo v české literatuře, potom snad dojde i na srovnávání, která mohou ukázat zajímavé souvislosti.

Jakub Chrobák

DAN RUŠAR

Šichta

Ukonejšit slunce
a dát ho spát.

Měsíc už zýve –
co naplat?

„Noční je noční,“ říká si

„a sám zas naháňat
ty feny – “

hvězdy, co rozběhly se nocí
jako divé svině v lese

